

SİĞİRLARDA EMME ALIŞKANLIĞININ OPERATİF SAĞITIMI (Derleme)

Ertuğrul ELMA¹

Nuri YAVRU¹

Die operative Behandlung des Milchsaugens bei Rindern

ZUSAMMENFASSUNG

In der vorliegenden Arbeit wurden das Vorkommen der Untugend "Milchsaugen" bei jungen und adulten Rindern und die bisher angewandten konservativen sowie operativen Gegenmassnahmen erwäht. Die Resektion der Zungenschleimhaut nach McCormack wurde ausführlich beschrieben.

KEY WORDS: Rind, Milchsaugen, operative Behandlung

ÖZET

Bu makalede genç ve yaşlı sığırlarda emme alışkanlığının etiyojisi ve şimdiye kadar uygulanan konservatif ve operatif önlemlerden bahsedilmiştir. Sağıtımda ise McCormack yöntemine göre yapılan dil altı mukozasının rezeksiyonu anlatılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Sığır, emme alışkanlığı, operatif sağıtım

GİRİŞ

Sığırlarda istenmeyen emme alışkanlığı işletmedeki süt miktarında azalma ve verim düşüklüğü yarattığı için literatürlerde 19. yüzyılın sonundan itibaren tedavi edilmesi gereken bir bozukluk olarak kabul edilmiştir (1).

Sığırların yoğun olarak yetiştirildiği işletmelerde, özellikle hayvanların serbest dolaştığı ahırlarda bu tür istenmeyen davranış bozuklukları bunlara karşı önlem alınmasını gerektirmektedir. Bu davranış bozukluklarından olan emme alışkanlığı danalarda ve ineklerde kurudaki veya süt verme dönemindeki ineklerden süt emme şeklinde çok sık olarak görülmeye başlanmıştır. Bozukluğa ineklerde % 40, danalarda ise %67'ye varan oranlarda rastlanmaktadır. Bu durum emme refleksinin hala stimüle edilmesi ile ilgilidir. Bu refleks N.trigeminus ve N. glossopharyngeus'un sensibl uzantılarıyla uyandırılır ve gebeliğin 8. ayında kazanılır (7,15,17,18).

Buzağılar normal olarak analarını 24 saat içinde 4-8 kez emerler. Bu emme işlemi her seferinde 10 dk. kadar sürer. Hayvan bu sırada 1000-2000 emme hareketi yapar. Yoğun yetiştiricilik sistemlerinde ise buzağılar genellikle emzirilmeyizler. Kovadan veya kaptan beslenirler. Bu tür işletmelerde buzağılara günde iki kez süt verilir ve buzağı sütü 1-4 dk. içinde bitirir. Bu sırada hayvan ortalama 150 emme hareketi yapar. Sonuç olarak buzağı karnını doyurur, fakat yeterince emmez. Bu ise emme için gerekli olan enerjinin tam olarak harcanamamasına yol açar. Hayvanlar emme için başka objeler aramaya başlarlar. İşte bu da istenmeyen emme hareketlerine neden olur (6,17).

Araştırmacılar hastalığın ortaya çıkmasında bu fatörün tek başına rol oynamadığını, rasyon hatalarının da buna yol açabileceğini ileri sürmektedirler. Kesif yemin yüksek ve rumeni aktive eden kaba yemin az olması rumenin iyi gelişmemesine, dolayısıyla geviş getirmenin azalmasına neden olmaktadır. Bu ise hayvanda meşguliyeti azaltarak bir ölçüde can sıkıntısına yol açar. Böylece hayvan oyalanmak için yeni objeler aramaya başlar. Bu objeler genel olarak meme ve prepusyumdur. Bokslardaki buzağılar diğer buzağıya erişemiyorsa kendilerini veya etraftaki cisimleri emmeye çalışırlar. Grup halinde bulunanlar ise birbirlerinin burun, dil, kulak, göbek, boyun, deri kıvrımları, skrotum ve prepusyum gibi vücut bölümlerini emerler (10,15,17,18).

Bu hastalığın oluşmasında hayvanın yeme yerinin darlığı, yeme süresinin çok kısa oluşu da etkilidir. Bütün bunların yanı sıra hayvanlardaki merak ve oyun isteği ile taklitçilik de bu davranış bozukluğunun yayılmasını kolaylaştırır (5,10,18).

Hastalığın görülmesinde genetik faktörler ve ırk predispozisyonu da (Jersey ve Limousin) etkilidir (15,18).

Bu davranış bozukluğu gebe düvelerde uzamış meme başlarına, meme başı yaralanmalarına, fluktuasyonlu şişliklere, deformasyon ve asimetriye, hayvanın erken laktasyona başlamasına neden olur. Bu istenmeyen durumlar enfeksiyon için ortam yaratırlar. Süt veren ineklerde mastitis ve bunun sonucu süt kaybına, kurudaki hayvanlarda ise hormonal bozukluklara neden olur. Emme hastalığı erkek hayvanlarda ise skrotum ve prepusyum yaralanmalarına, hematom, idrar tutukluğu, balanopostitis, ağrı ve kilo kaybına neden olabilir (2,16,18).

Koruyucu önlemler

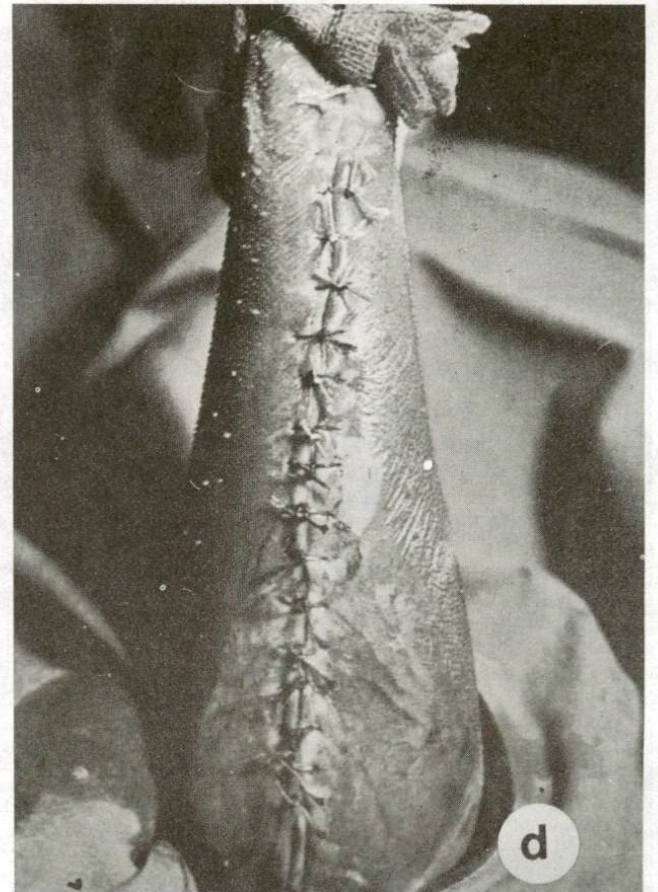
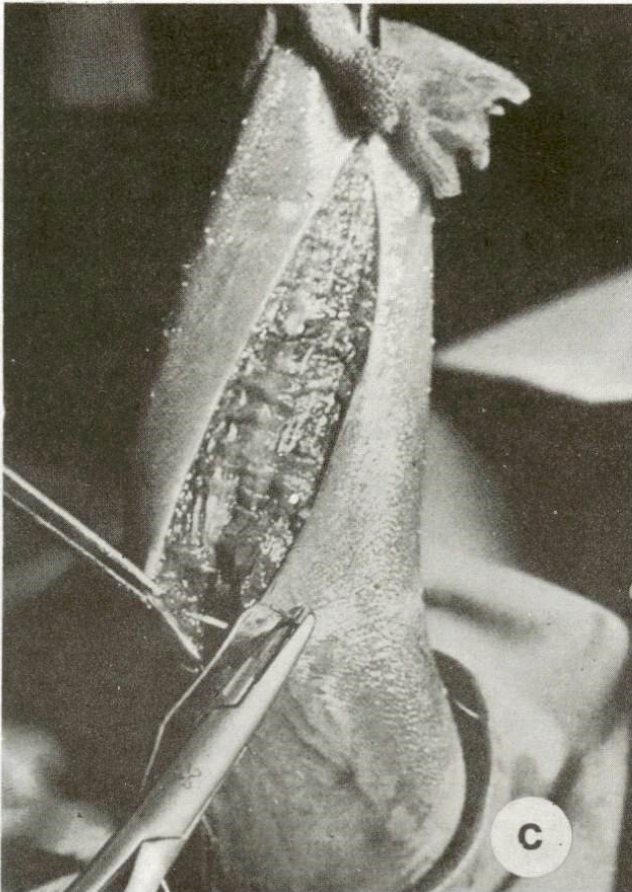
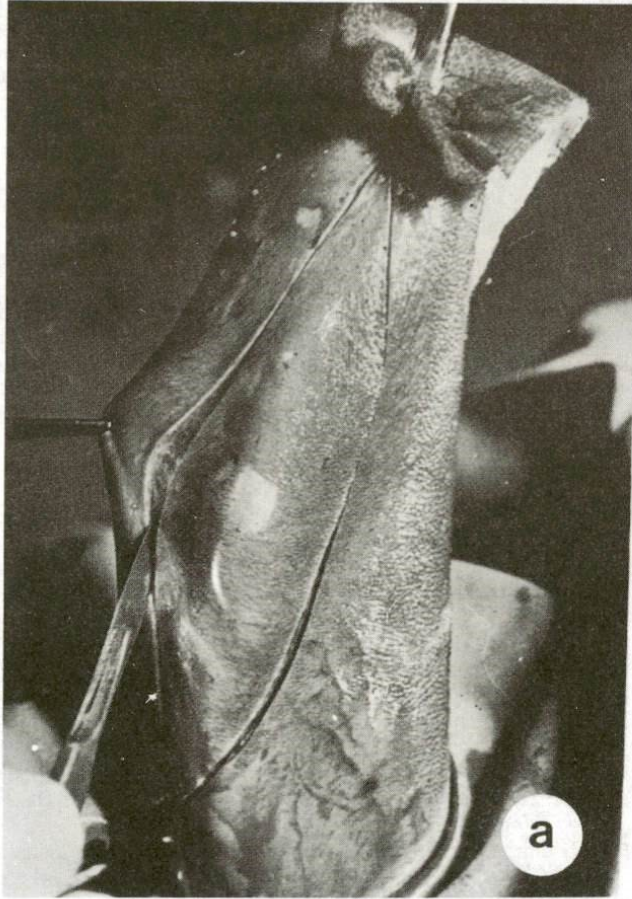
Bu bozukluğun sağıtımında profilaktif önlemler yeterli değildir. Bu amaçla hayvanın emme arzusunun azaltılması düşüncesiyle normal süt emme işleminden sonra tek başına 10-30 dk. ayrı bir boksta tutulabilir (17). Yine süt emme sonrası yem verilirse hayvan bununla meşgul olacağı için emmeyi unutabilir (20). Süt emen buzağıları emzikli kovalarla besleme de bir derece faydalıdır. Emme sonrası ağız ve burnun silinmesi süt tadının giderilmesini sağlayan bir önlemdir. Yaşlılarda bu tür alışkanlıkların olmaması için daha geniş yem yeme zamanları, daha sık yem verme, geviş almayı teşvik edici rasyon önerilir. Hayvanların buldukları yerlerin yeterince geniş olması, genetik predispozisyonu olan hayvanların damızlıkta kullanılmaması ve düveleri gebeliğin 6. ayından sonra tek olarak tutmak, doğumdan 6 ay sonra tekrar sürüye almak gibi önlemlerde profilaktik olarak tavsiye edilebilir (10,15,20,21).

Emme alışkanlığının giderilmesi için çeşitli araştırmacılar tarafından değişik mekanik donanımlar da bulunmuştur. Bunların arasında memeye zarar vermeyecek acı tadı olan ilaçların memeye sürülmesi, meme suspansuatorları, tasmalar, çeşitli yularlar (dikenli, elektrik akımlı) burun protezleri sayılabilir. Başın yukarı doğru bağlanması ve boyunduruk uygulamaları da denenebilir. Hayvana çeşitli trankeşizantların verilmesi de alışkanlığın giderilmesi amacıyla kullanılmıştır (1,7,13,14,19,20,22). Bu önlemlerin çoğu hayvanda huzursuzluğa yol açtığı, ağrı yarattığı için önerilmez. Bu nedenle şırıjikal sağıtım daha radikal bir sağıtım şekli olarak kabul edilmektedir (5).

Operatif Sağıtım

Bu amaçla buruna, frenulum lingua'ya metal halka uygulaması, frenulektomi, dil ucunun parsiyel veya total apexectomi'si ve McCormack yöntemine göre dil altı mukozasının parsiyel rezeksiyonu yapılmaktadır (3,4,5,8,9,11,12,13,18,21). Bu yöntemlerden güncel ve etkili olanı dil altı mukozasının parsiyel rezeksiyonudur.

1: S.Ü. Veteriner Fakültesi, Cerrahi Anabilim Dalı, KONYA

Şekil 1. McCormack Yöntemine Göre Dil Altı Mukozasının Parsiyel Rezeksiyonu (Kersjes'ten)

McCormack yöntemine göre dil altı mukozasının parsiyel rezeksiyonu:

İlk defa McCormack (9) tarafından uygulanan bu operasyonda postoperatif komplikasyonlar oldukça azdır. Operasyonla %90 oranında başarı sağlanmıştış.

Operasyon ayakta veya yan yatırılan hayvanda sedasyon ve lokal anestezi ile yapılabileceği gibi genel anestezi altında da gerçekleştirilebilir. Dil bir dil pensi yada uterus pensi ile ağız boşluğundan mümkün olduğunca dışarı alınır ve dil altı görülebilecek şekilde yan yatırılır. Dilin antisepsisi sağlanır. Dilin büyüklüğüne göre erişkin bir sığırdaki dil altında en geniş yerinde yaklaşık 5 cm. eninde elips şeklinde bir parça işaretlenir. Operasyonun başarısı mukozadan yeteri kadar parçanın uzaklaştırılmasına bağlıdır. Ensizyon dil ucunun yaklaşık 2.5 cm. yakınında başlar, dil kenarına 1-1.5 cm.uzaklıkta seyrederek frenulum lingua'nın kaidesinde sonlanır (Resim 1a). Dil altı mukozası bistüri veya makas ile alttaki kas tabakasından ayrılır (Resim 1b). Orta büyüklükteki kanamalar hemostatik pens ve ligatür ile kontrol altına alınır. Yara dudakları resorbe edilebilen sentetik bir dikiş ipliği ile dikilir. (Resim 1c-d). Muskuler kat ve mukozası ayrı ayrı dikilebileceği gibi birlikte de dikilebilir. Dikiş sonrası dorsum lingua'da konveksite görülmelidir. Bu sayede süt emmek için gerekli olan oluk oluşmaz. Bunun yanı sıra otlama ve normal yem alma engellenmez.

Postoperatif dönemde 12-24 saatlik bir açlık dönemi iyileşmeyi olumlu yönde etkiler. Hayvanlar operasyon sonrası hemen yem almaya başlarlar ve herhangi bir zorluk gözlenmez. Alışkanlığın yarattığı emme girişimleri de sonuçsuz kalır (4,5,8,9).

KAYNAKLAR

- 1- Anacker (1892). Selbstsaugaugen der Milch. In "Encyklopaedie der gesammten Thierheilkunde und Thierzucht. Hrsg. A.Koch Bd. 9 438. Verlag Perles, Wien, Leipzig.
- 2- Burmeister, F., Teuffert, J. und Schlüter, H. (1981). Die Bedeutung des Milchsaugens für die Eutergesundheit. Mh. Vet.-Med. 36, 407-411.
- 3- Danks, A.C. (1974). Hints on bovine surgery. Vet.Med. 42, 462-465.
- 4- Dietz, O. und Ludwig, P. (1979). Untersuchungen zur chirurgischen Behandlung der Milchsauger. Mh. Vet. Med. 34, 417-420.

- 5- Eyschen, M. (1987). Untersuchungen über die Wirksamkeit des Operationsverfahrens nach McCormack zur Verhinderung des Milchsaugens bei Rindern im Vergleich mit den anderen Behandlungsverfahren. Diss. München.
- 6- Finger, K.H. und Brummer, H. (1969). Beobachtungen über das Saugverhalten mutterlos aufgezogener Kaelber. Dtsch. tierärztl. Wschr. 76, 665-667.
- 7- Kelz, L.R. (1977). Saugen bei Rindern-nicht bloss eine dumme Angewohnheit. Allgauer Bauernbl. 45, 1991-1991.
- 8- Kersjes, A.W., Nemeth, F. und Rutgers, L.J.E. (1986). Atlas der Grosstierchirurgie. Gustav Fischer Verlag.
- 9- McCormack, J. (1976). Surgical procedure for prevention of self-sucking in cattle. Vet.Med.Small Anim. Clin. 71, 722-723
- 10- Motsch, T., Jentsch, D. und Kaphengst, P. (1975). Untersuchungsergebnisse zum gegenseitigen Eutersaugen bei Faersen unter industriemaessigen Haltungsbedingungen. Tierzucht 29, 445-447.
- 11- Oehme, F.W. and Prier, J.E. (1974). Textbook of large animal surgery.389. Williams and Wilkins Company, Baltimore.
- 12- Pamer, F. (1981). Prevention of sucking in cows by a lingual operation. Magy. allatorv.Lapja 36, 348-350.
- 13- Pauchet, J.M. (1983). Moyens non-chirurgicaux de lutte contre la tete mutuelle chez les bovins. These doctorat Maison- Alfort.
- 14- Reinheckel, D. (1975) Chirurgische Behandlung von milchsaugenden Kühen und Faersen. Mh. Vet. -Med. 30, 97-99.
- 15- Sambraus, H.H. (1984). Gegenseitiges Besaugen von Kaelbern bei künstlicher Aufzucht. Berl. Münch.tierärztl. Wschr. 97, 119-123.
- 16- Sambraus; H.H. und Gotthardt, A. (1985) Praeputiumsaugen und Zungenspielen bei intensiv gehaltenen Mastbullen. Dtsch. tierärztl. Wschr. 92, 465-468.
- 17- Scheumann, E. (1974). Ursachen und Verhütung des gegenseitigen Besaugens bei Kaelbern. Tierärztl. Prax. 2, 389-394.
- 18- Schlüter, H., Teuffert, J. und Burmeister, F. (1981). Untersuchungen zum Saugverhalten, zur Häufigkeit und zu den Ursachen des Milchsaugens. Mh.Vet.-Med. 36, 403-407, 925-929.
- 19- Schwarz, U. und Seyffert, U. (1922). Dr. Lampes illustrierte Tierheilkunde. 10 Aufl. Ernst Wiest Nachfolger Verlagsbuchhandlung.
- 20- Senger, H.P. (1983). Gegenseitiges Besaugen beim Rind-ein zunehmendes Problem. Allgauer Bauernbl. 51, 2328-2330.
- 21- Süß, M. und Sebestik, K. (1982). Das gegenseitige Besaugen von Rindern-eine kostspielige Untugend. Tierzüchter 34, 27-29.
- 22- Weber, E. (1927). Die Krankheiten des Rindes. Verlagsbuchhandlung Schoetz, Berlin.

EDITÖRE MEKTUP

Sayın Editör,

Klinik çalışmalarım sırasında rastladığım bir hydrocephalus (buzağı) olgusunu bilgilerinize sunmak istiyorum.

Kaynaklar adı geçen sorunu; Beynin ventriculus'larında veya beyin ile zarları arasında normalden çok fazla sıvı toplanması şeklinde tanımlamaktadırlar. Hydrocephalus'ta kafatasının çok büyüdüğü, iç basınç nedeniyle kemiklerin incelerek atrofiye olduğu ve az/çok birbirinden uzaklaştığı bilinmektedir. Klinik olarak hydrocephalus yumuşak, sert ve karışık olarak sınıflandırılmaktadır. Sunmakta olduğum olgu yumuşak hydrocephalus olup beynin dorsal kısmını sadece deri örtmektedir (Resim 1). Bu tip olgulara nadir rastlanmakla birlikte, güç doğumlara sebep olabilmektedirler. Patolojik olan yavrunun yaşaması mümkün olmamaktadır. A-nayı kurtarma girişimi olarak ise,yumuşak ve karışık hydrocephalus'larda şişkin kısmın ponksiyonu; sert tipte ise fütotomi ya da Sezaryen operasyonu önerilmektedir. Söz konusu olguda da yavru operasyon ile çıkartılmıştır.

Pratik yapan Veteriner Hekimler yararlı olacağı inancındayım. Saygılarımla.

Vet. Hekim Mustafa Köse, YOZGAT

